

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของบัญชี

การสอบบัญชีคือการตรวจสอบสมุดบัญชี เอกสารประกอบการลงบัญชีและหลักฐานอื่น ๆ โดยผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีตามแนวทางการปฏิบัติงานที่วิชาชีพได้กำหนดเป็นมาตรฐานไว้ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีจะสามารถวินิจฉัยและแสดงความเห็นได้ว่างบการเงินที่กิจการจัดทำขึ้นมีความถูกต้องตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปเพียงใดหรือไม่และงบการเงินดังกล่าวได้แสดงข้อมูลที่จำเป็น เพื่อให้ผู้อ่านงบการเงินได้ทราบอย่างเพียงพอแล้วหรือไม่¹ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินได้รับความมั่นใจเกี่ยวกับความถูกต้องตามที่ควรของงบการเงิน ซึ่งจะใช้ประโยชน์ในการบริหารธุรกิจ การใช้ทรัพยากรของกิจการ การตัดสินใจในการลงทุน ให้กู้ยืม ฯลฯ การสอบบัญชีจึงมีบทบาทที่สำคัญมาก ในการสอบบัญชีผู้สอบบัญชีต้องวางแผนการตรวจสอบและควบคุมผู้ช่วยปฏิบัติงานโดยถูกต้อง งานส่วนหนึ่งของการวางแผนการตรวจสอบคือการจัดทำแนวการสอบบัญชี ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีผู้ควบคุมงานและผู้ช่วยปฏิบัติงานตรวจสอบได้ตามแนวทางที่กำหนดไว้ และทำให้ผู้สอบบัญชีสามารถควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ช่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินรูปหนึ่งที่เกิดจากความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก เมื่อสิ้นปีบัญชีจะมีการสอบบัญชี เช่นเดียวกับธุรกิจทั่วไป การสอบบัญชีสหกรณ์จะทำโดยผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากนายทะเบียนสหกรณ์ ใน

¹สุทัศน์ สุธาธรรม และ พยอม สิงห์เสนห์, การสอบบัญชี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2524), หน้า 1-1

ปัจจุบันมีออมทรัพย์ทั่วประเทศจำนวน 758 สหกรณ์² มีผู้สอบบัญชีสหกรณ์จำนวน 121 คน ผู้สอบบัญชีสหกรณ์เหล่านี้จำเป็นต้องวางแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ เช่นเดียวกับการสอบบัญชีของธุรกิจทั่วไป แม้ว่าได้มีการจัดทำแนวการสอบบัญชีโดยผู้สอบบัญชีสหกรณ์แต่ก็เป็นไปตามความเห็นของผู้สอบบัญชีสหกรณ์แต่ละคนและมีข้อแตกต่างกัน จากการศึกษาในขั้นต้นพบว่ามีการปฏิบัติแตกต่างกันทั้ง ๆ ที่สหกรณ์มีลักษณะคล้ายคลึงกันประกอบกับยังไม่มีตำราหรือคู่มือที่เกี่ยวกับแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยตรง ทำให้การสอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์อาจไม่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากแนวการสอบบัญชีที่ได้มาตรฐานจะช่วยให้งานสอบบัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องและช่วยแก้ปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นกับสหกรณ์ออมทรัพย์ดัง เช่นที่เป็นข่าวทุกวันนี้

ผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีขนาดใหญ่นำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลทางการบัญชี ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์จะนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประมวลผลข้อมูลในรูปแบบที่ต่าง ๆ กันสามารถแบ่งได้เป็น 3 กรณีคือ

1. นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดทำเอกสารประกอบการลงบัญชีกล่าวคือ การออกใบเสร็จรับเงิน
2. นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบันทึกบัญชี และจัดทำงบการเงิน
3. นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดทำทะเบียนและบันทึกบัญชีย่อย เช่น จัดทำทะเบียนหุ้น ทะเบียนสมาชิก บัญชีย่อยลูกหนี้เงินกู้ เป็นต้น

ในกรณีที่สหกรณ์ออมทรัพย์นำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี

²กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, "รายงานสถิติการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ ประจำปี 2530,"

ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ที่ไม่เคยเข้าตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการบันทึกบัญชีอาจมีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับขอบเขตและวิธีการตรวจสอบที่จะต้องทำซึ่งอาจจะแตกต่างจากกรณีที่สหกรณ์ไม่ได้ใช้คอมพิวเตอร์ในการบันทึกบัญชี ดังนั้นในการศึกษาเพื่อจัดทำแนวทางการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์นี้จึงรวมถึงแนวทางการสอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการบันทึกบัญชีด้วย เพื่อให้ผู้สอบบัญชีสหกรณ์มีแนวทางในการปฏิบัติงานสอบบัญชีให้ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงลักษณะการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์
2. ศึกษาวิธีการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ผู้สอบบัญชีปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน
3. เสนอแนวทางการสอบบัญชีที่เป็นมาตรฐานสำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อใช้ในการสอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ

แนวเหตุผล

ในปัจจุบันไม่มีการกำหนดแนวทางการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ไว้โดยตรงมีเพียงแต่แนวทางกว้าง ๆ สำหรับสหกรณ์ทั่วไปและจากการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี ทำให้การตรวจสอบจำเป็นต้องใช้วิธีที่ต่างไปจากวิธีที่ใช้กับสหกรณ์ที่ไม่ได้ใช้คอมพิวเตอร์ในการบันทึกบัญชี ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษาถึงแนวทางการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยเฉพาะ เพื่อเสนอแนวทางการสอบบัญชีที่เป็นมาตรฐาน

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาข้อมูลเฉพาะสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ที่มีทุนดำเนินงานตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป และมีธุรกิจเหมือนกัน จำนวน 50 สหกรณ์ กระจายแบ่งกลุ่มตามลักษณะอาชีพของสมาชิกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- สหกรณ์ออมทรัพย์ครู	13	สหกรณ์
- สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการตำรวจ ทหาร	5	สหกรณ์
- สหกรณ์ออมทรัพย์วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	9	สหกรณ์
- สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานรัฐวิสาหกิจและบริษัท	11	สหกรณ์
- สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการกระทรวงทบวงกรม	12	สหกรณ์

ต่อจากนั้นแบ่งประเภทสหกรณ์ออมทรัพย์แต่ละกลุ่มตามลักษณะการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี เป็น 2 ประเภทคือ

1. สหกรณ์ออมทรัพย์ที่ไม่ใช้คอมพิวเตอร์บันทึกข้อมูลทางการบัญชี จำนวน 34 สหกรณ์ เลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่มโดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายได้ 5 สหกรณ์
 2. สหกรณ์ออมทรัพย์ที่ใช้คอมพิวเตอร์บันทึกข้อมูลทางการบัญชี จำนวน 16 สหกรณ์ เลือกตัวแทนของแต่ละกลุ่มโดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายได้ 5 สหกรณ์
- ในการเสนอแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์จะไม่รวมถึงการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ

วิธีดำเนินการศึกษา

1. การวางแผนการศึกษา

1.1 ศึกษาถึงประเภทธุรกิจของสหกรณ์เพื่อให้ทราบถึงประเภทธุรกิจของสหกรณ์ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ตลอดจนลักษณะการบันทึกข้อมูลทางการบัญชีจากรายงานการสอบบัญชีปี 2531 ของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เลือกมาเป็นตัวอย่างจำนวน 50 สหกรณ์

1.2 แบ่งกลุ่มของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เลือกมาเป็นตัวอย่างตามลักษณะอาชีพของสมาชิกเป็น 5 กลุ่มคือ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการตำรวจ ทหาร สหกรณ์ออมทรัพย์วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานรัฐวิสาหกิจและบริษัท สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการกระทรวงทบวงกรม

1.3 แบ่งสหกรณ์ออมทรัพย์ตามกลุ่มในข้อ 1.2 ตามลักษณะการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี ออกเป็น 2 ประเภทคือ สหกรณ์ออมทรัพย์ที่ไม่ใช้คอมพิวเตอร์ในการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี และสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี

1.4 เลือกตัวอย่างสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งสองประเภทในข้อ 1.3 เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่ม ได้จำนวน 10 สหกรณ์

1.5 ศึกษาลักษณะวิธีการดำเนินงาน และระบบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เลือกมาเป็นตัวอย่าง

1.6 ศึกษาจากหนังสือ แลกเปลี่ยนมาตรฐานการสอบบัญชี และวารสารต่าง ๆ

1.7 ศึกษาวิธีการสอบบัญชีในธุรกิจแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านสินทรัพย์หนี้สินและทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย รวมถึงศึกษาแนวการสอบบัญชีที่ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ใช้อยู่ในปัจจุบัน

2. การรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาจากการสอบถามผู้สอบบัญชีสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เลือกมาเป็นตัวอย่าง เกี่ยวกับลักษณะวิธีการดำเนินงาน และระบบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ตัวอย่างที่เลือกมาจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ประเภทได้แก่

	<u>ใช้คอมพิวเตอร์</u>	<u>ไม่ใช้คอมพิวเตอร์</u>
1. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสระบุรี จำกัด		/
2. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเขียงราย จำกัด	/	
3. สหกรณ์ออมทรัพย์ กรป.กลาง จำกัด		/
4. สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจนครบาล จำกัด	/	

	<u>ใช้คอมพิวเตอร์</u>	<u>ไม่ใช้คอมพิวเตอร์</u>
5. สหกรณ์ออมทรัพย์และการธณกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำกัด		/
6. สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการจุฬาฯ จำกัด	/	
7. สหกรณ์ออมทรัพย์ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำกัด		/
8. สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด	/	
9. สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการกรมการปกครอง จำกัด		/
10. สหกรณ์ออมทรัพย์กรมพัฒนาที่ดิน จำกัด	/	

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลประเภทธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ ตัวอย่างและลักษณะการบันทึกข้อมูลทางการบัญชี จากรายงานการสอบบัญชี ปี 2531 ศึกษาจากแถลงการณ์มาตรฐานการสอบบัญชี เอกสาร วารสาร หนังสือ และบทความที่เกี่ยวข้อง

3. เสนอแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์

เสนอแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ในค่านสินทรัพย์ หนี้สินและทุน รายได้และค่าใช้จ่าย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เป็นประโยชน์ต่อผู้สอบบัญชีสหกรณ์ และผู้ช่วยผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ซึ่งเป็นข้าราชการของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ที่จะได้ทราบถึงแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ และนำไปปฏิบัติงานสอบบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานสอบบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จะได้พิจารณากำหนดแนวการสอบบัญชีของสหกรณ์ออมทรัพย์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

3. เป็นพื้นฐานของการศึกษาและการวิจัยในอนาคตในด้านอื่นเกี่ยวกับสหกรณ์
ออมทรัพย์